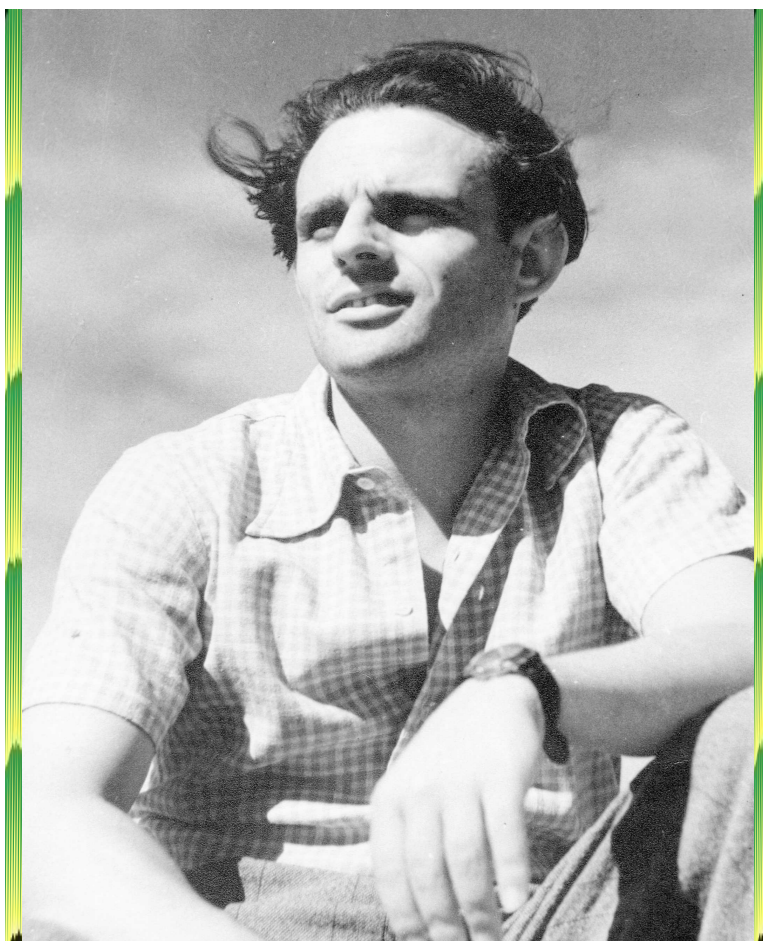

**DOSSIER DE
POEMES ADREÇAT
A ALUMNES DE
SECUNDÀRIA**

D'esquerra a dreta: Vicenç Arís, Manola Punsola, Enric Fité i Josep Punsola el 1945

BIOGRAFIA

Josep Punsola i Vallespí (Mataró, 1913-1949) poeta, dramaturg, fotògraf, guionista, actor i esportista notable fou una personalitat destacada especialment en el cercles culturals i esportius mataronins dels anys 30 i 40. En l'apartat creatiu se'l pot definir com un artista inquiet fet que va portar-lo a interessar-se i treballar amb diverses possibilitats artístiques i expressives. La seva iniciativa i empena es féu sentir amb força i el portà a liderar, gairebé sense proposar-s'ho, moltes de les iniciatives culturals dels anys immediats de postguerra.

En els anys de joventut i coincidint amb l'interès social que despertava l'esport a començaments dels anys 30, Punsola el practicà amb assiduitat i d'aquesta pràctica diversificada –bàsquet, atletisme, natació...- se'n derivà una autèntica passió per l'excursionisme que ja no abandonà. Tanmateix l'excursionisme consolidà un bon nombre d'amics al seu entorn que ja l'acompanyaren sempre. Algunes d'aquestes amistats provenien dels anys d'infantesa i primera joventut com són els casos de Josep Reniu i Vicenç Arís el qual, més endavant, esdevindria el seu cunyat. El coneixement directe del territori al qual cal sumar-hi una fina percepció de la realitat natural, - dels seus canvis constants, de les transformacions que mostra ... - acompanyants d'una excel·lent capacitat descriptiva i d'un fi alè poètic, molt personal, feren que la natura, els indrets més concrets de la geografia catalana conformessin una part considerable del seu llegat poètic. Els poemes d'aquesta temàtica el feren notablement popular i acompanyaren una obra poètica acordada a l'estètica del moment i molt variada temàticament i estilísticament.

El anys de guerra i la més immediata postguerra tallaren de soca-rel la seva formació i incipient projecció pública i, quan la situació social possibilità la represa, - amb tots els condicionants històrics coneguts -, s'inicià un període molt fructífer. A la seva colla d'amics se n'hi anaren afegint d'altres. Alguns a través de la "*Tertúlia dels dijous*" a casa de Joan Mas a la qual Punsola arribà de la mà d'Enric Tria que l'havia descobert com a poeta a través d'un recull poètic que li havia portat a rel·ligar; també a través d'altres tertúlies que impulsaren, la primera de les quals, "*El canelobre*" es feia a la barberia de Joan Tutó, el nom prové del fet que s'aplegaven al voltant d'un canelobre per combatre les restriccions elèctriques d'aquells anys. Aquesta tertúlia es traslladà a la rebotiga de Martí Fité quan Tutó va marxar a Amèrica.

La relació amb un altre bon amic, Enric Fité, fou molt fructífera tant a nivell personal com artístic. Conjuntament amb els esmentats Reniu i Arís, la seva germana Manola i un grup de col·laboradors entusiastes crearen cinc films en estreta col·laboració; són els següents: *Ensayos* (1945), *Alter Ego* (1946), *Porta Closa* (1947), *Tares eternes* (1948) i *l'Esperit del vent* (1949), - un per any - el darrer dels quals s'acabà poc després del traspàs del poeta que n'era el principal actor. Enric Fité homenatjà la memòria de l'amic amb la creació del "*Trofeu Josep Punsola*" de cinema i amb la divulgació constant del material fílmic que havien creat conjuntament.

En el pla personal, el 1946 es casà amb Arcàdia Mitjans i al cap d'un any va néixer el seu fill Manuel. Malgrat els anys difícils que es vivien i la dificultat de publicar qualsevol mena de text en llengua catalana, el poeta començava a gaudir d'un reconeixement públic notable a Mataró i també més enllà de la seva ciutat. Tot feia presagiar que les seves qualitats innates en el camp artístic acompanyades d'una dedicació constant i exigent li reportarien ser conegut i llegit arreu.

Una malaltia que pocs sabien que patia –la malaltia d'Addison- se'l va endur sobtadament tornant d'una marxa. El diumenge 9 de maig es va trobar molt malament durant tot el dia i va morir la matinada del 10 de maig. Va deixar un excel·lent llegat poètic del qual avui dia, sortosament, podem gaudir; una obra cinematogràfica que parla no ja d'una promesa sinó d'una excel·lent realitat i unes amistats que no van parar de treballar perquè se'l tingués present en el decurs dels anys amb iniciatives diverses adreçades a perpetuar el seu record i la revisió constant de la seva obra.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES A L'ENTORN DE LA BIOGRAFIA

Escull tres aspectes de la seva biografia que t'hagin cridat l'atenció

1. Relaciona la seva biografia amb fets històrics del nostre país que recordis
2. Vés al següent web, <http://www.punsola.cat/> i informa't a fons de qui varen ser: Vicenç Arís i Enric Fité
3. En aquest mateix web pots llegir una biografia seva una mica més àmplia i completar la biografia inicial
4. Si busques fotografies de Punsola amb el Google en podràs trobar unes quantes; desa't les que t'agradin més i elabora un àlbum digital amb el programa PICASA, per exemple
5. Vés al següent web, <http://maps.google.es/> i busca el carrer del Poeta Punsola. Podries dir a quin barri de Mataró està ubicat? Com definiries aquest barri?
6. Pots anar-hi i fer alguna fotografia de la placa del carrer on hi trobaràs una imatge seva. Pots portar-la a classe per afegir-la al grup d'imatges que ja has creat i organitzar una exposició a l'aula amb les imatges de tots plegats
7. Pots consultar ***l'Obra poètica completa*** d'editorial Altafulla i escollir algun poema que t'agradi i desar-lo
8. Finalment, i amb l'ajut del professorat, pots elaborar un dossier amb tot el material que has anat recollint perquè t'ajudi a posseir una visió de conjunt d'aquest excel·lent artista mataroní

Josep Punsola, dibuix a la ploma de J. Arenas

POCA COSA

Recull de poemes "bonsai" dedicats a coses menudes i insignificants a la vista.

PUNT

I
en doina,
si
no duu boina.

PUÇA

Fera de la jungla
del cos,
a qui dóna repòs
l'ungla.

BLAT

Gra
xic
fa
pa
ric

POLS

Unint "pocs"
Faràs "molts";
unint pols,
rocs.

POL·LEN

Viatjarà
en abella
per a cercar
parella.

LLAVOR DE POMA

Presonera
en fruit turgent
fins que l'allibera
la dent.

SORRA

Si bon llit
vora l'escata,
gran neguit
dins la sabata.

PÈL

Neix...
I pica
si creix
una mica.

CUCA DE LLUM

Petit
acordió
que de nit
fa claror.

BOTÓ

El botó
se'n va
i el trau no
Pot menjar

LA MOTXILLA

Pa, sal, oli, vi, forquilla
i un xic més, fins a fre ple.
No et queixessis, la motxilla,
Que jo et duc a coll-i-be!

Si ens paréssim
a la coma; si guaitéssim
el quintà;
si ens quedéssim
a fer bromas;
si miréssim
de dinar...

Ja surt tot: la truita rossa,
sal i oli i el vi clar.
Ai, senyora Panxagrossa;
no m'havies de pesar!

Si mengéssim
la truiteta;
si beguéssim
el vinet...
I si féssim
becaineta
o pugéssim
ja de dret...

Pa, sal, oli, vi i forquilla,
tot cabrà en un feix petit.
Ja, motxilla, ets menys motxilla,
i el meu pit té molt més pit.

Si no féssim
més marrada,
si grimpéssim
més de dret,
si forcéssim
la pitrada
i arribéssim
ja a l'avet...

ROMANÇ DE LA COCA

La mare els ha fet la coca:
una coca amb deu pinyons;
dos pinyons per a cada boca...
Quan la gana se'ls desboca
mengen tots com a lleons!
La mare no es fa il·lusions:
per a ella no hi haurà coca,
ni cap pinyó dels pinyons!
Cada llavi ensucradet
com una rosquilla tendra...
Ni una engruna en el platet,
ni cap bocinet per a vendre.
Quan s'obliden de la coca,
la mare rep deu petons,
dos petons de cada boca...
Que, si el petó se'ls desboca,
tots passen de bons minyons!

* * *

La mare troba els petons
Més ensucrats que la coca,
La coca dels deu pinyons

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Nivell de dificultat

Propostes als poemes del llibre *POCA COSA*

1. Escull, d'entre tots aquests poemets, el que més t'hagi agradat i explica perquè.
2. Pensa en una cosa petita -com a mínim tan petita com les que va escollir el poeta- i intenta fer tu també un poema imitant-lo. Hauries de fer-ho emprant versos de poques síl·labes.

3. Haviéu llegit mai poemes tan breus? Heu llegit mai algun poema del *Bestiari* de Pere Quart? Podeu anar a aquest web:
<http://www.edu365.cat/eso/muds/catala/lectures/bestiari/comprensio.htm>
Hi trobareu poemes semblants als del nostre autor. Expliqueu-nos quins us han agradat més oralment i si els vostres professors ho troben pertinent, podeu fer les propostes didàctiques que us proposen.

Propostes al poema "La motxilla"

1. Amb qui manté un diàleg el poeta?
2. Què hi portes tu a la motxilla quan vas d'excursió? Elabora una llista i compara-la amb la dels teus companys i amb la del poeta.
3. Explica'ns quin camí va fent el poeta: d'on parteix i on vol arribar. Pensa que les paraules clau són: **coma, quintà, grimpar...**
4. Què vol dir "**fer marrada**"? Escribeu cinc **frases fetes** amb el verb **fer** que recordis.
5. Què simbolitza arribar a l'avet?

Propostes al poema "Romanç de la coca"

1. Si aneu a aquesta adreça <http://ca.wikipedia.org/wiki/Roman%C3%A7>, s'hi explica què és un romanç. Podríeu dir si aquest poema compleix tots els requisits que la definició esmenta? En trobeu algun de diferent? Si és així, escriviu-lo i comenteu-lo.
2. Feu un resum de la història que s'explica.
3. Busqueu tots els diminutius del text i expliqueu quina funció creieu que hi fan.
4. L'escena que ens mostra el poema és una escena que pertany al món quotidià, què hi ha al poema que ens permet afirmar-ho?
5. Intenta escriure tres o quatre versos que puguin continuar el poema.

POEMES

MARTA XICA I MAR GRAN

A l'amigueta Marta Sala.

*Immensa eres tornant, diminuta,
diminut el mar.*

Vols veure la mar?
Vine, Marta, vine...!
Què et plau més d'abastar:
l'aigua, la vela o la gavina?
Vols l'aigua...? És molt gran...

Mes no tant com et penses.
Si comparo la mar amb l'infant,
aniràs tu davant
amb secrets de carícies immenses.

Vols la vela...? És molt blanca...
Mes té un blanc que no lluu;
entre tot, una cosa li manca,
molt blanca, molt blanca,
que té, sols, el qui és com ets tu.

Potser vols la gavina...? És inquieta,
i té un vol sense nord;
té una ruta inconcreta,
una estrella discreta;
no com tu, l'estrelleta del cor.

Ho vols tot...? Ja és bastant...
Mes també el gran declina...
Veus la mar que és tan gran,
que és tan gran...?
Doncs et cap sencereta a la nina...

Sí, Marta, sí; tot:
l'aigua la vela i la gavina!

24 de gener de 1945

URBS

*I quan no, són les llargues graonades sense glòria,
que uneixen tenebra i tenebra.*

Àrbitres de modernes Babels:
cases-raïm, gratacels.

Diria's el cel a la vora,
vistos de fora.

Cel de negres serafins,
vistos de dins.

Plens de passions o tons grisos,
els pisos.

Gresol superb i Grosser:
el Primer.

Traüt del baix d'aquest món:
el Segon.

Aire brutal, baladrer:
el Tercer.

Coval de tot el covard:
el Quart.

Fangar d'idil·lis sens fre:
el Cinquè.

I així podria anar seguint
enllà el Vint.

Trobant, en pagament, la meva dèria,
sempre misèria.

Desfaig camí... Cinquè, Quart, Tercer,
més graons, Segon, Primer...

I encara la misèria del Carrer!

10 de gener de 1935

MATARÓ

Si vas néixer de la mar com la petxina,
et voldria de la mar, com la vela blanca,
oblidant-te un xic del fum que et despentina
i amb què el vers que em surt de dins se m'entrebanca.

Sobre el nacre de conquilla endormiscada,
les anyades que t'emboiren t'han gravat
xemeneies i una roda esbojarrada
on fulgura el crit pompós que et diu: CIUTAT.

Cavallàs de ferro i foc va occir la pau:
va venir-nos, udolant, de Barcelona.
Va estremir-se esgarriat, el camí blau
on trenaven placideses sorra i ona...

A gambades, va arribar-nos un progrés
que movia estranyes Febres poble endins;
quan naixia el règim seu, prosaic i obès,
se'ns moria un regne verd, de mar i pins.

El progrés, de tot això, no en feia cas;
damunt nostre, un peu aurora, un peu ocàs,
ens cridava: –Vent en popa! Tu, ja marxés! –

Mes jo, que sóc rebel, somniaré;
i, els genolls sobre les cendres, resaré
pels poemes que són morts sota les xarxes.

21 de juny de 1943

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Nivell de dificultat

Propostes al poema "Marta xica, mar gran"

1. A qui s'adreça el poema? Sabeu qui pot ser la Marta Sala a partir de la consulta biogràfica que heu fet al seu web?
2. Creieu que aquest poema pot ser qualificat d'infantil? Tant si responeu en sentit afirmatiu com negatiu, heu d'elaborar un breu text argumentatiu que partint dels versos del poema justifiqui les vostres afirmacions.
3. En aquest poema podem dir que hi ha un cant a la infantesa; com el construeix el poeta? Com glossa els valors de la Marta? Quines estructures reitera per elaborar aquest discurs?
4. El poeta elabora tot el seu discurs a partir del verb "vols", quin recurs estilístic representa la reiteració d'aquest verb? Com intensifica aquesta repetició el contingut del poema?
5. Comenteu el darrer vers i expliqueu-ne la seva funció.

Propostes al poema "Urbs"

1. Coneixeu la història de Babel? Si no és així aneu a aquesta adreça: http://ca.wikipedia.org/wiki/Torre_de_Babel i tot seguit raoneu perquè Punsola anomena Babels les ciutats del seu moment. Compareu les "Babel" que veia el poeta i les actuals. Què penseu que en diria el nostre poeta? Quins serien els canvis més destacables si les comparem ambdues?
2. Quina és la visió que té el poeta de les noves construccions urbanístiques? Justifiqueu les vostres respostes a partir del poema.
3. Fixeu-vos que el poeta es para a destacar aspectes molt concrets. Quins són?
4. Creieu que Punsola se sent captivat per les novetats que aporten els canvis d'una societat nova i emergent?
5. En quins versos trobeu el poeta més desencisat? Escriviu-los.

Propostes al poema "Mataró"

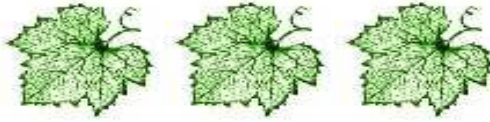
1. Amb qui estableix un diàleg l'autor?
2. Sabríeu dir quin lligam podem establir entre la deessa Venus i el poema?
3. Quins són els canvis que va experimentant la ciutat i com i per què arriben? Copieu els versos que, al vostre entendre, responen a la pregunta.
4. Treballem la presència de l'art en aquest poema: busqueu comparacions i comenteu-les; interpreteu la metàfora "**cavallàs de ferro i foc**" i expliqueu que és una metàfora.
5. Si Mataró ha "nascut del mar com la petxina," què vol dir el vers 5?
6. Aquest poema està molt treballant en la seva musicalitat. Com ho aconsegueix el poeta? Analitzeu la mètrica, la versificació i alguns recursos fònics com les al·literacions, les anàfores...

7. Explica la teva opinió personal raonada del poema un cop hakis enllestit la seva comprensió global.

DELS VINYARS INNÚMERS

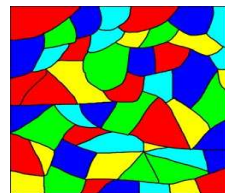

DELS VINYARS INNÚMERS

*Oscil·la, el temps, entre un gotim asprós
i l'ensucrada senectut d'un singló en pansa.*

La vida compta per passos setembrals.
I són sarments descarnats o pampolades tendres,
segons pengin de les voltes autumnals
daurades pinyes d'hores o el ventre ple de cendres
de grops brandant, amenaçants, gèlides fúries;
i són raïms diversos que arrenquen, les veremes,
de ceps arrelats en atàviques centúries.
Tots, mentre hi ha pas, picotegem de mants poemes
que duen pòsit del suc que els mulla el llos
fent-los moment de tralla o altre que ens descansa:
Oscil·la, el temps, entre un gotim asprós
i l'ensucrada senectut d'un singló en pansa.
Fins que ens contemplen, les parres de la mort,
divagant, com grisos raïms secs que es tornen ombres,
sobre un túmul de pellofes: el record
de ramells gronxant-se en llunyedans vinyars innombres.

23 de novembre de 1946

COLORACIÓ DE LA VIDA

...talment la gamma varia i canviant de l'esperit.

Safareig. Quadrilàter espaiós. Cristall vivent.
Ni molsa, ni trèmol, ni brossa, ni llot.
L'aigua és un ull únic, transparent,
que entrelluca, per sistema, un xic de tot:
Un bon angle de teulada encuriosida,

la branca hereva del plàtan gras de fulla,
mig roser, una rosa presumida,
i un cel límpid, sense núvol ni despulla.

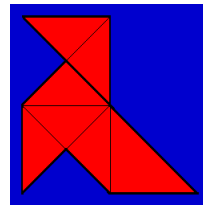
És l'ònix, etern i efímer, de la vida,
l'arítmica coloració de l'aspre i el suau,
que amb eufòria esclatant, alegrement, es suïcida
en un cubisme líquid, de fons doble, verd i blau.

Vent. Èxode llarg en la terra i en l'espai.
El temps irat, desaforat, obre les portes.
El vell safareig, que ara fa poc era un desmai,
es baralla amb núvols, pols i fulles mortes.

Dins aigua i lluita, tremolen i es condolen
Teulades, cels, arbres i roses,
i pisciformes sagetes que neden, llisquen - volen- ,
sense comprendre l'ocàs de tantes coses.

És l'ònix, etern i efímer, de la vida.
L'arítmica coloració de l'aspre i el suau.
El cubisme moribund, que un altre en crida.
Començ i fi de groc, i roig, i verd, i blau...

29 de novembre de 1939

L'OCELL DE PAPER

Brodi's, també homenatge a la grisa tragèdia de les coses insignificants.

Ni canta, ni vola,
ni sap què fer,
l'ocell de paper.

L'ocell no canta:
no brolla vida
de la complanta
sempre dormida.

I el cant que falla,
tot l'altre immola:
l'ala no salla
l'ocell no vola.

Com que poc és
ser presoner
de no ésser res
no sap què fer.

I en un racó
joguina fútil,
jau de cantó

l'ocell inútil.
Fou modelat
per mà d'infància
i abandonat
per inconstància.
I ara, tot sol,
sense esperança,
orfe d'un vol
que no s'atansa,
resta l'ocell de paper,
que ni canta, ni vola
ni sap què fer.

LA MORT

Ah, el gran neguit d'alliberar-me de crepuscles!

No fa tanta por la mort...
És fugir...
I arribar
a una immensa platja d'or,
per a no tornar a morir,
per a no tornar a marxar.
1945

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Nivell de dificultat

Propostes al poema “Dels vinyars innúmers”

1. Feu un glossari de tot el vocabulari que no entengueu i copieu-lo a la llibreta.
2. Especifiqueu, amb exemples concrets del text, el tema principal i els temes secundaris del poema.
3. Perquè podem afirmar que és un poema que entronca amb la tradició literària del mediterranisme. Expliqueu-nos-ho.
4. Què vol dir el poeta al vers 10? Aquest poema creieu que pertany a la *tralla* o al *descans*?
5. Ens podríeu explicar el paper de la tradició en la creació d'una obra literària a partir del que ens diu als versos 7-9?
6. Sabríeu dir quina és la seva visió de la vida?

Propostes al poema “Coloració de la vida”

1. En quines parts dividiríeu el poema i què justificaria aquesta divisió?
2. Una vegada establertes les parts del poema, sabríeu dir quins canvis s'hi van produint?
3. Sabríeu trobar imatges -un parell- i comentar-les tot seguit?
4. Identifiqueu enumeracions i comenteu-ne la seva intencionalitat.
5. Feu una lectura dramatitzada del poema, graveu-lo i escolteu-lo a l'aula. Tot seguit podeu avaluar la vostra dicció.
6. Entre els versos 9-12 i 21-24 s'han produït uns canvis clars, quins poden ser aquests canvis i què els justifica.
7. En aquest poema hi podem trobar diverses figures estilístiques com: elisions, personificacions, al·literacions, antítesis. En podríeu identificar alguns exemples concrets?

Propostes del poema "L'ocell de paper"

1. Aquest poema s'estructura al voltant del recurs estilístic anomenat prosopopeia. En què consisteix aquest recurs? Busqueu-ne exemples.
2. Mireu la mètrica i la versificació d'aquest poema i parleu dels seus lligams amb la lírica popular.
3. El poema té un moviment intern marcat pel camí que fa la gota. Identifica'l.
4. Busqueu tots els verbs d'acció i comenteu com la negació avantposada d'aquests verbs determinen el sentit del poema.
5. Quina diríeu que és la posició del poeta respecte del "pensar" i el "fer" de les diferents gotes?
6. Quin és el seu to?

Propostes del poema "La mort"

1. Havies llegit mai algun poema que parlés de la mort en aquest sentit tan positiu? Què t'ha semblat la visió que té de la mort el poeta?
2. Intenta transformar aquest poema i convertir-lo en un poema visual, o bé en un cal·ligrama o en un col·lage de manera que reculli la imatge tan plàstica que el poeta transmet en els versos.
3. Quin és el to d'aquest poema?
4. A qui s'adreça?
5. Com que ja coneixes la seva biografia, intenta establir una relació entre biografia i poema.

COL·LABORACIONS

Aquest dossier ha estat possible mercès a la col·laboració dels següents alumnes de 4t C i D d'ESO de **l'IES Damià Campeny de Mataró:**

- **Ivette Abulí**
- **Ferran Aguilar**
- **Alexander Belkin**
- **Dennis Cuomo**
- **Roser Cabré**
- **Anna Guijarro**
- **Clara de Ramon**
- **Roxana Cruz**
- **Zacarias El Harrak**
- **Adrià Fernàndez**
- **Sergi Gonzalez**
- **Gerard Luna**
- **Pol Martínez**
- **Ferran Pinsach**
- **Anna Serra**
- **Andreu Valls**

Coordinació:

Maria-Mercè Bruguera

Bibliografia

Reculls de poemes

- PUNSOLA VALLESPÍ, J. (1949): ***Amistat bandera Blanca***. Mataró . Minerva .
- PUNSOLA VALLESPÍ, J. (1949): ***Noces a muntanya***. Mataró. Minerva.
- PUNSOLA VALLESPÍ, J. (1949:) ***Poesies***. Mataró. Minerva
- PUNSOLA VALLESPÍ, J. (1949): ***Poesies de mar i de muntanya***. Mataró. UEC Mataró.
- PUNSOLA VALLESPÍ, J. (1970): ***Poesies***. Ed a cura d'Isidre Julià Avellaneda. Mataró.
- PUNSOLA VALLESPÍ, J. (1989): ***Obra poètica completa***. Ed a cura de Maria-Mercè Bruguera. Barcelona. Altafulla.
- PUNSOLA VALLESPÍ, J. 1999): dins ***Antologia de poetes catalans*** a cura de Giuseppe E. Sansone, volum IV. Barcelona. Cercle de lectors

Estudis i activitats a l'entorn de l'autor

- RENIU CALVET, J. (1999): ***Josep Punsola Poeta***. Ed a cura de Josep Puig Pla. Mataró. Castellà.
- VICENÇ ARÍS, V. (1999) ***Ruta literària del Maresme***. Mataró. UEC Mataró.

Cançoners

- PUNSOLA, J; SALA, E. (1949): ***Cançons de muntanya de nit i de camí***. Barcelona. Aymà.
- PUNSOLA, J; SALA, E. (1951): ***"Carrolet"; "L'ocell de paper"; "Romanç de la coca"***. Barcelona. Edicions Íntimes.
- PUNSOLA, J; ROVIRA, M; SALA, E. TORRA, E; TUTÓ, J; VALLESPÍ, M. (1989): ***Poesies musicades***. Mataró. UEC Mataró. Castellà.

Edicions de fulletó

- PUNSOLA, J. (1999): ***Cançons de muntanya de nit i de camí***. UEC Mataró.